

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de attributis, de visione Beatifica, de scientia Dei, ac
de ejus voluntate, & Providentia

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. I. De existentia & quidditate voluntatis Dei,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77232)

DISPUTATIO PRIMA.
DE EXISTENTIA ET QUIDDITATE
voluntatis Dei.

Um voluntas ad intellectum, tanquam ad rationem à priori, & causam virtuales, consequatur, post considerationem scientiæ Dei, & aliorum attributorum ad intellectum pertinentium, convenienter agit S. Doctor de voluntate Dei, ejusque affectibus; & quia quæstio an est, præsupponi debet ad quæstionem quid est, ut docet Aristoteles in libris Posteriorum, art. 1. hujus quæstionis 19. querit an in Deo sit voluntas; Illius vestigiis inhærentes, priusquam divinæ voluntatis quidditatem, & objectum exponamus, ejus existentiam breviter demonstrandam esse censuimus.

ARTICVLVS PRIMVS.

An in Deo sit voluntas, eaque se habeat per modum potentiæ?

§. I.

Vtraque difficultas resolvitur.

1. **D**ico primò: Stando tam principiis fidei, quam luminis naturalis, negari non potest esse in Deo voluntatem.

Prima pars conclusionis colligitur ex variis Scripturæ locis, in quibus passim voluntas Deo attribuitur. Ad Romanos 12. *Vi probetis quæ sit voluntas Dei.* Matthæi 6. & 26. *Fiat voluntas tua.* Psalmi 103. *Omnia quæcumque voluit fecit.* Machabæorum 3. *Sicut fuerit voluntas in caelo, sic fiat.* Item Spiritum Sanctum credimus per voluntatem divinam procedere; & in pluribus Conciliis contra Monothelitas definitum fuit, in Christo duplicem esse voluntatem, humanam scilicet, & divinam.

2. Secunda pars multiplici ratione demonstrari potest. In primis enim ut discurret S. Doctor 1. contra Gentes cap. 72. omne intelligens bonum est volens, id est potens velle, cum bonum intellectum sit objectum voluntatis: Atqui Deus est intelligens non solum ens, sed etiam bonum, cum sit perfectissimè intelligens, & consequenter illius cognitio non sinit in ente, sed etiam entis bonitatem attingat: Ergo est volens.

3. Secundo, Deo, ut perfectissimo agenti, convenire debet perfectissima ratio cauendi: Sed ratio cauendi per voluntatem, est multo perfectior, quam ratio agendi per naturam; agens enim naturale non agit cum dominio suorum actuum, nec seipsum dirigit in finem, sed ab alio dirigitur, sicut sagitta à sagittario; è contra verò agens voluntarium & liberum, habet dominium suorum actuum, & seipsum dirigit in finem: Ergo Deo tribui debet ratio cauendi per voluntatem.

4. Tertiò, Omnis perfectio quæ in creaturis reperitur, est formaliter in Deo, si possit ab omni

A imperfectione præscindi: Sed voluntas convenit creaturis intellectualibus, & aliàs potest ab omni imperfectione præscindi, non minùs quam intellectus, ut constabit ex solutione argumentorum: Ergo formaliter reperitur in Deo.

Denique, dari in Deo voluntatem probat S. Thomas hic art. 1. & 1. contra Gentes cap. 72. ex eo quòd voluntas sequitur intellectum: Ergo sicut in Deo est formaliter intellectus, ita & in ipso formaliter debet esse voluntas. Consequentia patet, Antecedens probatur. Ad omnem formam sequitur aliqua inclinatio ad bonum, conveniens ratione illius, ut constat in forma ignis, ad quam sequitur inclinatio ad locum sursum; Ergo ad formam intelligibilem sequitur inclinatio ad bonum rationi conveniens, quæ voluntas, seu appetitus rationalis, appellatur.

B Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio. Duplex datur appetitus in nobis: unus innatus, alter elicited. Primus est inclinatio, & propensio in bonum, absque cognitione illius: qualis est appetitus materia ad formam, & lapidis ad centrum. Secundus vero est qui sequitur ad cognitionem; & quia est duplex cognitio, sensitiva scilicet & rationalis, duplex est etiam appetitus elicited: alius sensitivus, qui sequitur ad cognitionem sensitivam, qualiter bruta ex cognitione sensitiva objecti propositi illud appetunt, & querunt: alter rationalis, qui sequitur ad cognitionem intellectivam, qualiter reperitur in homine, qui cognito per intellectum objecto bono, elicit amorem illius; & hic appetitus appellatur voluntas, ut constat ex Philosopho 1. Rethor. ubi definiens voluntatem, dicit eam esse appetitum boni, cum ratione, hoc est ratione apprehensum: Cum ergo in Deo sit intellectus, & perfectissima boni cognitio, in illo pariter debet esse voluntas.

C Dices, Sufficit intellectus ut natura rationalis inclinetur in suam perfectionem: Ergo ad talem inclinationem non requiritur voluntas, seu appetitus ab intellectu dimanans, & ab eo distinctus. Consequentia patet, Antecedens probatur. Quæcumque potentia animæ naturaliter inclinatur in suum objectum, ut docet S. Thomas infra quæst. 80. art. 1. ad 4. Ergo intellectus habet inclinationem ad omnia quæ intelligi possunt, sicut visus ad omnia quæ possunt videri.

D Respondeo negando Antecedens, ad cujus probationem, distinguo Antecedens. Sufficit intellectus ut natura rationalis inclinetur in suam perfectionem, incompletè & inadæquatè, concedo Antecedens: completè & adæquatè, nego Antecedens, & Consequentiam. Nam cum natura rationalis non solum inclinetur in res alias, trahendo illas ad se per species proprias in esse intentionali; sed etiam inclinetur in illas, per modum ponderis & inclinationis in ipsas, secundum suum esse proprium & reale; licet ad primum sufficiat intellectus, non tamen ad secundum, sed requiritur voluntas, quæ inclinetur na-

tara tendendo secundo modo ad esse reale rerum; unde si sic non inclinatur, non ponitur in illa inclinatio omnis sibi competens, secundum completam & adequatam rationem sibi connaturaliter possibilem.

9. Dico secundo: Voluntatem divinam, in ordine ad volitionem essentialem, non habere rationem potentiae, ex parte rei conceptae, sed solum ex modo nostro significandi, & concipiendi res divinas per similitudinem, & analogiam ad res creatas.

Probatur conclusio ratione fundamentali. De ratione potentiae est quod sit principium per se influens in operationem: Sed voluntas in Deo non potest esse, nec concipi cum fundamento in re, ut principium influens in volitionem divinam: Ergo non potest habere rationem potentiae per ordinem ad illam. Major est evidens. Minor probatur. Ad influxum potentiae in actum, requiritur distinctio formalis, aut saltem virtualis, inter utrumque: Sed voluntas divina, nec formaliter, nec virtualiter distinguitur à sua volitione: Ergo nec esse nec concipi potest cum fundamento in re, ut principium influens in illam. Major patet, Minor probatur. Cum voluntas in Deo sit actus purissimus, & omnis potentialitatis expertus, debet concipi ut includens formaliter in suo conceptu ultimam suae lineae actualitatem; alioquin conciperetur ut in potentia ad illam, & sic non conciperetur ut actus purissimus, sed ut potentialitati admixtus: unde cum volitio sit ultima actualitas lineae volitivae, divina voluntas debet concipi ut illam formaliter includens, & identificari cum illa, absque distinctione etiam virtuali.

10. Dices, Ad rationem actus purissimi sufficere quod sibi realiter identificet ultimam suae lineae actualitatem, nec requiri quod eam formaliter in suo conceptu explicet: ut constet in essentia divina, quae sine attributorum expressione intellecta, concipitur ut actus purus, eo quod illa implicitè saltem includat, & cum illis realiter identificetur.

Sed contra: Actus purissimus debet constitui & concipi modo imaginabili purissimo & perfectissimo: Sed perfectior ac purior concipitur divina perfectio, quando intelligitur ut exprimens ultimam suae lineae actualitatem, quam dum intelligitur ut implicitè solum eam includens: Ergo ad rationem actus purissimi requiritur expressio ultimae actualitatis propriae lineae, licet non requiratur expressio aliorum pertinentium ad distinctam lineam. Unde patet disparitas ad exemplum adductum, cum enim attributa divina non pertineant ad lineam essentiae seu naturae, sed sint veluti quaedam proprietates & affectiones ad illam consequentes, in essentia divina salvatur ratio actus purissimi, cum sola inclusione implicita attributorum; secus autem in voluntate divina, cum volitio sit ultima actualitas lineae volitivae.

Disput. 2.
art. 3.
Conclusio etiam patet ex dictis in Tractatu de natura Dei, ejusque attributis, ubi ostendimus, intellectum divinum non habere rationem potentiae respectu divinae intellectiois: probationes enim quae ibi adducuntur, aequè probant de voluntate, & de volitione, ac de intellectu & intellectioe, mutatis nominibus; unde ne eadem repetantur, ad praedictum locum Lectorem remittimus.

11. Advertendum est autem, me dixisse volunta-

tem divinam non habere rationem potentiae per ordinem ad volitionem essentialem; quia voluntas divina dupliciter considerari potest, scilicet essentialiter, & ut praecise dicit ordinem ad objectum, & sicut intra ipsum Deum: secundo pro ut dicit habitudinem producentis ad productionem, vel productum, sive ad intra, nempe ad inspirationem & Spiritum Sanctum; sive ad extra, nimirum ad creationem & creaturas. Primo modo non habet rationem potentiae, quia nec formaliter nec virtualiter distinguitur à volitione, bene tamen secundo modo, quia sub hac ratione connotat terminum ad intra vel ad extra productum, & realiter aut virtualiter ab illa distinctum, ut colligitur ex D. Thoma infra quaest. 25. art. 1. ad 3. ubi ait: *Potentia in rebus creatis non solum est principium actionis, sed effectus: sic igitur in Deo salvatur ratio potentiae, quantum ad hoc quod est principium effectus, non quantum ad hoc quod est principium actionis, nisi forte secundum modum intelligendi.*

§. II.

Solvuntur quaedam objectiones.

Objicies primò contra primam conclusionem. In Deo non potest esse voluntatis objectum: Ergo nec voluntas. Consequentia patet. Antecedens probatur. Objectum voluntatis est finis: Sed nulla perfectio in Deo existens potest habere finem, cum finis sit realis causa, & nihil formaliter in Deo existens possit dependere à causa; Ergo in Deo non potest esse voluntatis objectum.

Respondeo cum D. Thoma hic art. 1. ad 1. negando Antecedens, ad cujus probationem, distinguo Majorem. Objectum voluntatis est finis volitorum à voluntate, vel ipsius voluntatis, concedo Majorem: voluntatis semper, nego Majorem, & concessa Minori, nego Consequentiam. Nam licet voluntatis divinae nequeat esse aliquis finis, volitorum tamen ab ipsa, finis est divina bonitas, quae est objectum primum voluntatis divinae, & finis ultimus creaturarum, quas secundario voluntas divina attingit, & hoc sufficit ut in Deo sit voluntas; sicut ad hoc ut scientia reperitur in Deo, sufficit esse per causam ex parte objecti, etsi non ex parte scientiae.

Objicies secundo: Voluntas idem est quod appetitus: Sed in Deo non est appetitus: Ergo nec voluntas. Probatur Minor: Appetitus est boni non habitus, ac proinde supponit carentiam boni appetitum terminantis: Sed in Deo carentia boni non est, cum carentia bonitatis, sit carentia perfectionis, quae Deo convenire non potest, alias summè perfectus non esset: Ergo in Deo non est appetitus.

Respondeo cum eodem D. Thoma ibidem in responsione ad 2. non omnem actum voluntatis esse appetitum, solum enim voluntas rei non habitus, proprie dicitur appetitus, ut docet Augustinus super Psalmum 118. Cum ergo bonum divinum, perfectissimè habeatur à Deo, in eo proprie appetitus non est, bene tamen voluntas, eo perfectior, quo magis cum objecto suo conjuncta.

Objicies tertio: Voluntas movetur à volito, ut constat ex Aristotele 3. de anima textu 54. Sed Deus, cum sit primum movens, & actus purus, à nullo movetur: Ergo in Deo non est voluntas.

Respondeo

Respondeo ex eodem S. Doctore in responsione ad 3. distinguendo Majorem: Voluntas distincta reali distinctione à volito, movetur ab eo, concedo Majorem: Voluntas realiter indistincta à volito, nego Majorem; & concessa Minori, nego Consequentiam, quia voluntas Dei non distinguitur realiter à divina essentia, quæ est ejus objectum.

Dices, Voluntas divina distinguitur realiter, saltem à bonitate creata: Ergo ab illa poterit moveri.

Sed negatur Consequentia, quia voluntas non movetur nisi ab objecto formali & primario: bonitas autem creata, ut ostendimus sequenti disputatione, non pertinet ad objectum formale & primum, sed materiale tantum & secundarium voluntatis divinæ.

15. Objicies quartò contra secundam conclusionem. Inter voluntatem & volitionem divinam reperitur virtualis distinctio: Ergo voluntas divina habet rationem potentia, saltem virtualiter, & ex parte rei conceptæ, in ordine ad suam volitionem. Consequentia patet ex supra dictis: Antecedens autem probatur tripliciter. Primò ex D. Thoma infra quæst. 25. art. 1. ad 3. ubi sic ait: *Essentia divina potest intelligi, & sub ratione actionis, & sub ratione potentia: sicut etiam intelligitur sub ratione suppositi habentis naturam, & sub ratione nature.* Sed natura divina, sub conceptu suppositi, distinguitur virtualiter à seipsa, ut natura, propter subsistentiam quam addit ad illam: Ergo ex mente D. Thomæ, velle per modum operationis, distinguitur virtualiter à voluntate, aliàs comparatio illa D. Thomæ non teneret.

Secundò probatur Antecedens: Nulla imperfectio, vel potentialitas ponitur in Deo, ex eo quòd radicale principium volitionis, virtualiter ab actuali volitione distinguitur, quia identificatur realiter cum illa: Ergo neque per hoc quòd principium proximum, seu vis proxima volendi, ab eadem volitione virtualiter distinguitur, dummodo cum illa realiter identificetur.

Tertiò, Tunc aliqua distinguitur virtualiter, & ratione ratiocinatà, quando in una formalitate realiter identificantur, & nihilominus ita præstant propria plurimum, & ac si revera essent plura: Sed ita se habent volitio & voluntas in Deo: Ergo distinguitur virtualiter.

16. Respondeo negando Antecedens, ad cujus primam probationem dicendum est, D. Thomam ibi comparare essentiam divinam ut habet rationem potentia, cum seipsa ut habet rationem suppositi, vel personæ, solum quantum ad genus distinctionis; in eo scilicet quòd non distinguantur realiter, sed ratione tantum, non tamen quantum ad modum illius: subsistentia enim, cum sit extra lineam naturæ, ab ipsa distinguitur virtualiter, id est distinctione rationis, cum fundamento se tenente ex parte Dei: velle autem conceptum sub ratione operationis, cum sit ultima actualitas lineæ volitivæ, non distinguitur virtualiter à voluntate divina, sed solà distinctione rationis, fundata in modo nostro concipiendi & significandi res divinas, per similitudinem & analogiam ad creatas, ut colligitur ex D. Thoma ibidem dicente: *In Deo non salvatur ratio potentia per ordinem ad actionem, nisi secundum modum intelligendi.*

17. Ad secundam probationem, concessa Antecedente, nego Consequentiam, & paritatem: principium enim radicale volitionis non pertinet ad

Tom. I.

A lineam volitivam, sicut vis proxima volendi, sed potius ad lineam intellectivam; cum esse volitivum radicaliter, nihil aliud sit, quam esse formaliter intellectivum & intelligentem. Unde licet ratio actus puri in Deo, non excludat distinctionem virtuales inter principium radicale volitionis, & ipsam volitionem, bene tamen inter principium proximum volendi, & ipsam volitionem.

Ad tertiam probationem, nego Antecedens: Non enim est universaliter verum, ea distingui virtualiter in Deo, quæ in una formalitate identificata, ita præstant propria plurimum, ac si essent plura. Nam omnes intellectus creati comprehenduntur in una intellectus divini simplici formalitate, attingente eminentiori modo, & seclusis imperfectionibus, quæcumque ab illis attinguntur; & tamen non distinguntur in eo virtualiter, & ratione ratiocinatà. Tunc ergo quæ in una formalitate identificata æquivalent pluribus realiter distinctis, distinguntur virtualiter in Deo, quando pertinent ad diversas lineas, & in sua præcisione formali nullam dicunt imperfectionem. Unde quia volitio & voluntas ad eandem lineam pertinent, & voluntas in sua præcisione dicit imperfectionem & potentialitatem, non possunt in Deo distingui virtualiter.

Instabis: Quæ ita se habent in Deo, ut si per impossibile realiter distinguerentur, unum oriretur ab alio, distinguntur virtualiter: ob hanc enim rationem æternitas distinguitur virtualiter ab immutabilitate; quia si realiter ab ea distingueretur, verè oriretur ab ipsa: Sed divina voluntas & volitio ita se habent, ut si per impossibile distinguerentur realiter, volitio activè procederet à voluntate: Ergo voluntas & volitio distinguntur virtualiter in Deo.

Respondeo eodem modo quo supra, Majorem esse veram, si illa pertineant ad diversas lineas, & in sua formali præcisione non impotent aliquam imperfectionem; secus si spectent ad eandem lineam, & in sua formali præcisione dicant aliquam imperfectionem: tunc enim ex parte rei conceptæ, unum non potest esse virtualiter ratio alterius, nec ab illo virtualiter distingui.

Sed urgebis adhuc: Hoc ipso quòd divina voluntas æquivaleret volitionis principio & volitioni, debet necessariò esse virtualiter multiplex, & præber intellectui fundamentum ad formandam distinctionem rationis: Ergo non potest evitari, quin voluntas divina, secundum rationem, cum fundamento in re, habeat rationem potentia. Consequentia patet, Antecedens probatur. Hoc ipso quòd voluntas divina æquivaleret voluntati & volitioni præcisè sumptis, est eminentior illis: Sed talis eminentia est ratio sufficiens ad fundandam distinctionem rationis inter volitionem & voluntatem divinam: Ergo &c.

Respondeo negando Antecedens, ad cujus probationem dicendum est, non sufficere quamcumque eminentiam ad fundandam distinctionem virtuales; ut patet in eminentia intellectus divini supra omnes intellectus creatos; sed requiri talem eminentiam, ratione cujus res aliqua sit eminentior pluribus pertinentibus ad diversas lineas. Nam si sit eminentia alicujus rationis supra plura ad eandem lineam spectantia, non fundat distinctionem rationis, sed potius invitat intellectum, quantum est de se, ut ab ipso concipiatur per modum unius simplicissimæ formalitatis: in quo differt ab alia simplici formalitate emi-

B B b

mentiori pluribus ad diversas lineas spectantibus, quæ ratione suæ eminentiæ invitat intellectum, ut pluribus conceptibus sibi inadæquatis ab eo concipiatur.

ARTICVLVS SECVNDVS.

An voluntas sive volitio divina, sit de constitutione metaphysica divinæ naturæ?

§. I.

Quibusdam præmissis difficultas resolvitur.

22. **N**otandum primò, Dupliciter nos posse loqui de constitutione divinæ naturæ: physicè scilicet, & metaphysicè. Primo modo certum est voluntatem Dei ad divinæ naturæ constitutionem pertinere, nam physica Deitatis constitutio, coalescit ex omnibus prædicatis divinis, tam absolutis, quàm relativis, cum omnia prædicata Dei sint realiter cum ipso identificata. Procedit ergo disputatio solum in posteriori sensu, & de constitutione metaphysica, quo genere constitutionis dicitur constitutum alicujus rei, quod primò objicitur intellectui cum fundamento in re, & se habet veluti radix & origo aliarum perfectionum quæ ipsi competunt. Quo pacto rationalitas dicitur metaphysicè constituere naturam humanam, quia primò in homine intelligitur, & se habet ut radix trisibilitatis, & aliarum proprietatum quæ illi conveniunt.

23. Notandum secundò: Idem esse, quantum ad propositum, inquirere an voluntas aut volitio divina sit de constitutione metaphysica divinæ naturæ; quia cum hæc duo ad eandem lineam pertineant, & inter se identificentur, sine distinctione etiam virtuali, ut ostendimus articulo præcedenti, si unum à metaphysica divinæ naturæ constitutione excludatur, aliud ad eam pertinere non poterit. His præmissis.

24. **D**ico: Voluntatem aut volitionem divinam non esse de formalissimo conceptu, seu de constitutione metaphysica divinæ naturæ. Ita docent Salmanticenses, Tractatu 4. disp. 2. dub. 3. Joannes à S. Thoma, & alij Discipuli D. Thomæ, hic & supra quæst. 14. art. 1. contra Suarezem disp. 30. Metaph. sect. 6. num. 13. Zuningam de Trinit. disp. 2. dub. 2. membro 8. & dub. 4. membro 2. Arrubal disp. 40. cap. 1. & 3. ubi distinguit voluntatem divinam in actum primum & secundum, & ut habet rationem facultatis volitivæ, & actualis volitionis, & asserit volitionem non esse de conceptu divinæ naturæ, bene tamen voluntatem.

Probatur primò conclusio ratione fundamentali. Quod præsupponit naturam divinam jam constitutam, non potest ad ejus formale constitutum pertinere: Sed divina voluntas, aut volitio, supponit naturam divinam constitutam in ratione naturæ, per ipsum intelligere purissimum & actualissimum, ut in Tractatu de attributis fusè ostendimus: Ergo ad ejus constitutionem non pertinet.

Disp. 2.
art. 1.

25.

Dices, Volitionem divinam præsupponere naturam divinam constitutam solum inadæquatè per ipsum intelligere, vel ut alij volunt per immaterialitatem, & radicem intellectiois; atque ita posse ad ejus constitutionem metaphysicam, saltem inadæquatè, pertinere.

26. **S**ed contra primò: Vis appetitiva, & ipsa appetitio, ex se supponunt naturam appetentis

A constitutam adæquatè, ob quam rationem D. Thomas infra quæst. 78. art. 1. docet appetitivum non constituere aliquem gradum viventium: Ergo volitio & voluntas in Deo supponunt virtualiter, & cum fundamento in re, naturam adæquatè constitutam. Consequentia patet, Antecedens probatur. Vis appetitiva, ex proprio genere, est inclinatio in illud quod est conveniens naturæ appetentis: Ergo debet necessariò præsupponere naturam appetentis adæquatè constitutam, ut sit regula & mensura boni appetendi.

Secundò, Deus antecederet ad suam volitionem habet operationem perfectissimam omnium sibi possibilem: Ergo est adæquatè in sua essentia constitutus antecederet ad illam. Consequentia patet, quia nihil potest habere perfectissimam operationem omnium sibi possibilem, nisi habeat naturam integram & adæquatè constitutam. Antecedens verò probatur. Deus antecederet ad volitionem habet intelligere in actu secundo, quod est perfectissimus actus, & perfectissima operatio ipsi possibilis, cum sit radix virtualis omnium aliarum: Ergo habet operationem perfectissimam.

Tertiò, Natura divina adæquatè communicatur Filio, formaliter & ex vi processionis, non communicatà formaliter volitione, ut docent Theologi in Tractatu de Trinitate: Ergo adæquatè constituitur in ratione naturæ, non ingrediente volitione constitutionem illius. Consequentia patet, Tum quia non potest communicari adæquatè natura, non communicato adæquato illius constitutivo. Tum etiam, quia inde potissimè probant Theologi, paternitatem v.g. non esse de constitutione metaphysica divinæ naturæ, sub conceptu expresso naturæ, quia per generationem communicatur Filio natura, non communicatà paternitate. Ergo si divina natura communicatur Filio adæquatè, ex vi processionis, non communicatà formaliter volitione, ista non pertinet, etiam inadæquatè, ad metaphysicam divinæ naturæ constitutionem.

Probatur secundò conclusio, & simul magis impugnat responsio data. Ut volitio inadæquatè pertineret ad metaphysicam divinæ naturæ constitutionem, deberet identificari cum intellectiois divina, sine distinctione virtuali: Sed hoc non potest dici: Ergo nec illud. Major constat, Si enim sola realis identitas sufficeret, ut aliqua ratio vel perfectio in Deo, ad constitutionem metaphysicam divinæ naturæ inadæquatè pertineret, sequeretur quòd non solum volitio divina, sed etiam omnia attributa, imò & relationes divinæ, metaphysicam divinæ naturæ constitutionem ingrederentur: cum hæc omnia realiter cum natura divina identificentur: Sed hoc dici nequit, alioquin in Filio v.g. non salvaretur adæquatè natura divina, cum in illo non sit paternitas, vel spiratio passiva: Ergo &c.

E Minor autem, in qua est difficultas, multipliciter suadet. Primò quia illa virtualiter distinguuntur in Deo, quæ pertinent ad diversas lineas, & diversa objecta formalia respiciunt, ut in Tractatu de attributis, agendo de metaphysica divinæ naturæ constitutione, fusè declaravimus: Sed intellectiois & volitio pertinent ad diversas lineas, & diversa objecta formalia respiciunt; intellectiois enim attingit ens sub ratione veri, volitio verò fertur in illud sub ratione boni: Ergo in Deo virtualiter distinguuntur.

Secundò, Cognitio divina assimilativa est, secus autem volitio; quocirca terminus per intelle-

27.

28.

29.

30.

Disp. 2.
art. 1.

tionem productus, similis est suo principio in natura, & ideo filius & genitus; non autem impulsus productus per voluntatem, ut docet D. Thomas infra quæst. 35. art. 1. & 2. Sed hæc abique distinctione virtuali inter cognitionem & volitionem divinam subsistere nequeunt: Ergo volitio Dei virtualiter distinguitur ab ejus intellectione.

Tertiò, Volitio notionalis activa, à cognitione activa notionali virtualiter distinguitur; cum illa in relatione spiratoris, & ista in paternitate, vel in recto, vel saltem in obliquo, consistat; inter quas relationes, nullus Theologorum negat distinctionem virtuales: Ergo pariter volitio essentialis, & essentialis cognitio, virtualiter distinguntur.

Denique, Ideo essentia & paternitas virtualiter inter se differunt, quia de illis prædicata contradictoria verificantur: scilicet paternitas non communicatur Filio, essentia illi communicatur: Sed etiam verificantur duo contradictoria de intelligere & velle, quia intelligere, prout in Patre, est principium generationis Filij; velle, prout in Patre, non est principium generationis Filij: Ergo intelligere & velle in Deo virtualiter distinguntur.

31. Probatur tertiò conclusio. Illa quæ pertinent ad constitutionem metaphysicam divinæ naturæ, nihil supponunt prius secundum rationem cum fundamento in re, cum natura sit id quod primò in re concipitur, & quod est veluti radix & origo cæterorum: Sed volitio ex proprio conceptu, cognitionem præsupponit: juxta illud commune axioma, *nihil volitum, quin præcognitum*. fundatum in eo quod voluntas, cum sit potentia cæca, indiget ductu intellectus, ut exeat in volitionem: Ergo illa ad constitutionem metaphysicam divinæ naturæ non pertinet.

32. Confirmatur: Natura non potest demonstrari per aliquam rationem à priori, cum sit id per quod cætera omnia à priori demonstrantur: Sed voluntas in Deo demonstratur per intellectum, tanquam per rationem à priori, & causam virtuales, ut constat ex dictis articulo præcedenti: Ergo natura Dei non constituitur per voluntatem.

33. Dices, Volitionem non habere quod præsupponat cognitionem, ex conceptu volitionis communi ad creatam & incretam, sed solum ex conceptu volitionis create; quia volitio creata realiter distinguitur ab intellectione, volitio autem divina est ipsissima cognitio, absque ulla distinctione. Unde ratio quæ D. Thomas demonstrat Deum esse volentem, ex eo quod est intelligens, non est à priori, quoad se, sed tantum quoad nos, qui concipimus res divinas, per similitudinem & analogiam ad creatas.

34. Sed contra primò: Etiam in divinis volitio notionalis, ejusque terminus, scilicet Spiritus Sanctus, supponit intellectiōnem notionalē, & terminum illius, scilicet Verbum: Ergo quod volitio cognitionem præsupponat, non oritur ex conceptu volitionis create, sed ex conceptu volitionis ut sic, analogicè communi ad volitionem creatam & incretam.

35. Secundò, Si volitio ex proprio conceptu volitionis, prout est analogicè communis ad creatam & incretam, non supponeret cognitionem, non esset assignabilis ratio ordinis processionum in divinis, cur scilicet processio Spiritus Sancti, Ver-

Tom. I.

A bi processionem supponat? Sed hoc non est dicendum: Ergo debet necessariò admitti in Deo, virtualis saltem suppositio cognitionis ad volitionem.

36. Tertiò, In rebus creatis cognitio realiter præsupponitur ad volitionem, quia ab ea realiter distinguitur: Sed in divinis intellectio distinguitur, saltem virtualiter, à volitione, ut supra ostensum est: Ergo ad illam virtualiter præsupponitur.

37. Denique probatur conclusio ratione desumpta ex D. Thoma infra quæst. 27. art. 2. & 4. ubi docet Verbum Divinum per se procedere ut filium & ut genitum, non autem Spiritum Sanctum: Sed si voluntas pertineret ad constitutum divinæ naturæ, Verbum Divinum non procederet ut Filius, siquidem ex vi suæ processionis non communicaretur ei totum constitutum nature; cum ex vi processionis ipsi non communicetur formaliter voluntas, sed ea solum quæ ad lineam intellectualem pertinent: Ergo voluntas ad constitutionem divinæ naturæ non pertinet.

38. Respondent aliqui apud Salmanticenses, negando sequelam Majoris, quia (inquiunt) ad rationem generationis non est necessarium quod ex vi illius communicetur formaliter natura, sub conceptu adæquato naturæ, sed sufficit communicari primam naturæ conceptum, in quo alij omnes radicanur; & quia intellectio est primus naturæ divinæ conceptus, in quo cæteri radicanur, hinc fit, ut quamvis Filio ex vi processionis non communicetur volitio, sed tantum intellectio, salvetur ratio generationis in illo, quamvis etiam volitio sit de metaphysico naturæ divinæ conceptu.

39. Sed contra primò: De ratione Filij est assimilari Patri in natura adæquatè sumpta, ut constat in creatis: Ergo etiam de ratione Filij est recipere à Patre naturam sub conceptu adæquato naturæ, & consequenter ad rationem generationis non sufficit quod communicetur natura sub conceptu inadæquato naturæ.

40. Secundò, ex hac responsione sequeretur Spiritum Sanctum esse Filium, ex vi processionis, cum ei communicetur velle divinum, quod in sententia quam impugnamus, est conceptus inadæquatus divinæ naturæ.

Dices, Conceptum inadæquatum naturæ communicatum Spiritui Sancto, formaliter ex vi processionis, esse secundarium, & minus principalem, & ideo esse insufficientem ut ratione illius Spiritus Sanctus sit Filius, & ejus processio generatio; cujus oppositum in processione Verbi, opposita de causa contingit.

41. Sed contra: Cum rationes constitutive eò magis sint intimæ & præcipuæ, magisque constituent, quò magis sunt ultimæ, & voluntas sequatur post ipsum intelligere; si illa ad formalissimum divinæ naturæ conceptum pertineret, magis principaliter eam constitueret, quam ipsum intelligere, & sic conceptus inadæquatus naturæ, communicatus Spiritui Sancto, ex vi processionis, esset primarius & magis principalis. Sicut si inter conceptus inadæquatos hominis, quales sunt intellectivum, & discursivum, communicaretur secundus, comunicaretur illud in quo ultimò & principaliter natura hominis consistit.

Secundò responderi potest principali argumento, quod Filio ex vi processionis communicatur etiam velle divinum, & consequenter, etiam ad

Bbb ij

constitutionem naturæ pertineat, tota divina natura communicatur Filio.

Sed contra est, quia in generatione Filij, volitio non se tenet formaliter ex parte principij: Ergo nec per se ingreditur terminum formalem illius. Consequentia patet, nam terminus formalis & principium quo generationis, proportionari debent, & adæquari. Antecedens verò probatur. Si volitio se teneret ex parte principij productivi Verbi, illud procederet non solum per modum verbi, sed etiam per modum impulsus & amoris; nam impulsus nihil aliud est quam terminus productus per voluntatem, sicut verbum est terminus productus per intellectum; & sic darentur duo impulsus in divinis, quod est hæreticum: Ergo volitio non se tenet formaliter ex parte principij processionis Verbi, sed ad illam se habet mere materialiter, & concomitanter.

§. II.

Solvuntur objectiones.

42. **O**bjicies primò: D. Thomas hic art. 1. æquiparat intellectionem & volitionem, quoad identitatem, cum divina natura: dicit enim quòd *sicut suum intelligere est suum esse. ita & suum velle.* Sed intelligere est esse, seu quidditas Dei, sine distinctione virtuali, ut in Tractatu de attributis ostendimus: Ergo & velle.

Disp. 2.
art. 1.

Respondeo D. Thomam æquiparare intellectionem & volitionem, quoad identitatem realem cum esse seu natura Dei, non tamen quoad identitatem virtualem; & solum intendere, quòd velle & natura in Deo identificantur realiter, non tamen virtualiter: quod constat, tum quia voluntatem per intellectum probavit, tum etiam quia intellectio & volitio pertinent ad diversas lineas, & diverso modo tendunt in objectum, per modum scilicet assimilationis & impulsus, ut antea declaravimus.

43. Instabis, Idem S. Doctor hic art. 8. & infra quæst. 61. art. 2. ad 1. & de potentia quæst. 3. art. 5. ad 2. docet quòd Deus causat omnia per suum esse, quia causat illa per voluntatem, quæ est suum esse: Sed hæc consequentia nulla esset, si inter esse & velle Dei agnosceret distinctionem virtualem, & poneret solum identitatem realem: nam eodem modo posset inferri, Deum causare omnia per relationes, vel per misericordiam, aut justitiam, quia hæc realiter identificantur cum esse seu natura Dei: Ergo &c.

Respondeo concessa Majori, negando sequelam Minoris; cum enim proprium sit voluntatis movere quoad exercitium agens intellectualem ad productionem suorum effectuum; est specialis ratio cur hæc consequentia sit legitima in voluntate, non verò in aliis attributis, vel in relationibus divinis; & cur D. Thomas ex identitate reali divinæ voluntatis cum esse seu essentia Dei, inferat quòd Deus causat omnia per suum esse, quia causat illa per voluntatem.

44. **O**bjicies secundo: Ut natura divina intelligatur metaphysicè constituta, debet ut summè perfecta intelligi: Sed non potest ut summè perfecta intelligi, nisi intelligatur ut volens, cum volitio sit aliqua perfectio simpliciter simplex: Ergo natura divina, nisi intelligatur ut volens, non intelligitur ut metaphysicè constituta; & consequenter voluntas aut volitio est de metaphysica illius constitutione.

A Confirmatur: Natura Divina debet concipi ita perfecta, ut nihil illà melius & perfectius possit intelligi: Sed natura intelligens simul & volens, perfectior intelligitur naturà tantum intelligente: Ergo non sola intellectio, sed etiam volitio, metaphysicam divinæ naturæ constitutionem ingreditur.

Ad objectionem respondeo, distinguendo Majorem: debet intelligi ut summè perfecta; radicaliter & identicè, concedo: formaliter, & explicitè, nego. Vel secundo distinguo: debet intelligi ut summè perfecta, intra propriam lineam naturæ, concedo: perfectione omnis lineæ, nego.

B Explicatur: In hoc distinguitur natura divina, ut formaliter natura est, à substantia & entitate increata Dei, prout habet rationem transcendentis increati, quòd primo modo se habet solum per modum radice respectu attributorum (hic enim est proprius conceptus naturæ, ut natura est) ac proinde non debet illa formaliter in se includere, saltem quoad rationem explicitam, sed solum radicaliter, quia natura ut talis est, non petit, nec patitur alium modum continendi suas proprietates, quam per modum principij radicalis. Secundo verò modo ambit & continet formaliter omnia quæ sunt in Deo, nec solum attributa, sed etiam relationes, quæ tamen, in omnium sententia, non constituunt naturam divinam, sed personas Sanctissimæ Trinitatis. Quare licet divina substantia, ut habet rationem entis increati & per essentiam, includat formaliter in suo conceptu omnes perfectiones simpliciter simplices, & debeat intelligi ut summè perfecta formaliter, perfectione omnis lineæ, tam naturæ, quam attributi; sub conceptu tamen & formalitate naturæ, non debet includere formaliter, sed tantum radicaliter attributa divina, quantum ad rationem explicitam, nec intelligi ut summè perfecta, perfectione omnis lineæ, sed sufficit eam intelligi summè perfectam formaliter in linea naturæ.

C Volitio autem, licet sit perfectio simpliciter simplex, non tamen pertinet ad lineam naturæ, sed ad lineam attributi; ac proinde ut natura divina intelligatur metaphysicè constituta, non est necesse quòd intelligatur ut volens formaliter, sed identicè tantum & radicaliter. Unde

Ad confirmationem, distinguo Majorem: Natura divina debet esse & concipi ita perfecta, ut nihil intelligi possit eà perfectius, perfectione naturæ, concedo: excessu resultante ex collectione naturæ & attributi, nego. Similiter distinguo Minorem. Natura intelligens simul & volens, intelligitur perfectior, perfectione naturæ, nego: Excessu resultante ex collectione naturæ & attributi, concedo. Itaque summa Deitatis, & Dei perfectio, petit quòd nihil realiter distinctum ab ipso, possit esse vel intelligi perfectius; & hoc salvatur, quamvis voluntas, & alia attributa non ingrediantur metaphysicam divinæ naturæ constitutionem: nam constitutum ex natura, & volitione, vel alio quocumque attributo, non est realiter distinctum à Deo, nec ab ejus natura; ac proinde quamvis excedat naturam divinam seorsim consideratam, nihilominus stat, nihil realiter distinctum à Deo intelligi eò perfectius. Petit etiam Deus, prout est concretum naturæ, ut nihil etiam ratione distinctum, esse aut intelligi possit perfectioris

Natura: quod etiam subsistit, quamvis conflatum ex deitate & volitione sit per rationem Deitate perfectius, quia non est perfectius excessu præstantioris naturæ, sed excessu resistente ex inclusione naturæ, & superaddita perfectione attributi. Excessus autem iste non excluditur à summa perfectione Dei, nam eo ipso quod in illo distinguantur virtualiter perfectiones, & una aliam virtualiter præsupponat, omnesque unam communem radicem, debet una aliam virtualiter, & per rationem excedere, & constat ex duabus, singulas seorsim, virtualiter, & ratione superare.

47. Obijcies tertio, & simul inflabis contra præcedentem responsum. Ad rationem entis perfectissimi non sufficit habere omnem perfectionem quomodocumque, sed debet illam habere meliori modo excogitabili: At optimus est habere formaliter, & non tantum radicaliter: Ergo ille debetur naturæ divinæ, & consequenter volitio, non solum radicaliter, sed etiam formaliter in ejus conceptu quidditativo includitur.

Respondeo distinguendo Majorem: Meliori modo excogitabili, si ille sit possibilis, concedo. Si sit impossibilis, nego. Similiter distinguo Minorem: optimus modus est habere formaliter, & non tantum radicaliter: optimus modus possibilis, nego: impossibilis, concedo. Cum enim proprius conceptus naturæ, ut natura est, sit esse radicem suarum operationum & proprietatum, repugnat quod natura divina sub conceptu & formalitate naturæ considerata, alio modo contineat attributa, quam identice & radicaliter. Nam si illa explicentur, & formaliter includantur, tunc conceptus ille non erit formalissimus conceptus naturæ, sed naturæ & attributorum simul, ut Tractatu 1. exposuimus agentes de constitutione divinæ naturæ.

Disp. 2.
art. 1.

48. Obijcies quartò: Natura Dei constituit metaphysicè vitæ intellectuali perfectæ & completæ: At vitæ intellectualis perfectæ & completæ, non solum importat intellectionem, sed etiam volitionem: Ergo natura divina, non solum intellectione, sed etiam volitione, metaphysicè constituitur.

Respondeo concessa Majori, distinguendo Minorem: includit non solum intellectionem, sed etiam volitionem, formaliter, nego: radicaliter, concedo. Ut enim docet D. Thomas quæstione præcedenti art. 2. in corpore, nomen vitæ fuit impositum à motu exteriori vitali, non tamen ipsum motum significat, si sumatur rigorosè, sed essentiam ipsam, & naturam viventis, consistentem in radice talis motus; unde quamvis vitæ divina sit perfectæ & completa, non includit tamen formaliter, sed tantum radicaliter, volitionem divinam.

49. Inflabis: Licet vitæ & natura intellectualis creata, ratione potentialitatis & imperfectionis, in radice intellectionis consistat; natura tamen divina, quia est actus purus, & omnis potentialitatis expertus, non constituitur per intellectualitatem, seu per radicem intellectionis, sed per ipsum intelligere purissimum & actualissimum, ut ostendimus in Tractatu de attributis, agendo de constitutivo divinæ naturæ: Ergo similiter natura Dei non debet constitui formaliter in ratione naturæ, per esse radicaliter volitivum, sed per ipsam volitionem actualem.

Disp. 2.
art. 1.

50. Confirmatur: Major unitas & simplicitas re-

Tom. 1.

A quiritur in Deo, quam in creaturis: Sed si natura divina per solam radicem volendi, non verò per ipsum velle actuale, metaphysicè constituitur, non gaudebit majori unitate & simplicitate, quam natura intellectualis creata, quæ etiam per radicem volitionis, & aliarum proprietatum, metaphysicè constituitur: Ergo natura divina per ipsum velle constituitur.

B Ad instantiam, concessa Antecedente, neganda est Consequentia, & paritas. Ratio discriminis est, quia actus intelligendi, est primus actus naturæ intellectualis, & in hac linea perfectus & completus; volitio autem est actus secundarius, intellectionem supponens: unde natura intellectualis, non concepta ut actu intelligens, potentialis intelligitur; concepta verò ut intelligens, absque ulla potentialitate concipitur tanquam volitionis radix.

C Ad confirmationem, concessa Majori, nego Minorem. Licet enim natura divina concipiatur ut radicaliter solum volitiva, cum majori tamen unitate & simplicitate intelligitur, quam natura intellectualis creata: quia natura intellectualis creata, ita est radix voluntatis, & cæterarum proprietatum, quod illas secum realiter identificatas non habeat, sed distinguatur realiter entitative, tam à principio proximo, quam ab ipso actu secundo. Natura autem divina, ita est radix suarum proprietatum & attributorum, ut realiter sibi identificet tam principium proximum, quam actum illius, interveniente solum distinctione rationis, efformata per nostros conceptus, & fundata in ipsa eminentia divinæ perfectionis: ex quo nulla sequitur potentialitas, limitatio, vel imperfectio.

D Obijcies ultimò: Vis proxima volendi, & ipsum velle actuale in Deo, non distinguuntur virtualiter à radice volendi, & si natura divina metaphysicè constituitur per radicem volendi, debet etiam ipsa vis proxima volendi, & ipsum velle actuale, ad metaphysicam ejus constitutionem pertinere. Consequentia patet, Antecedens probatur, Ea quæ pertinent ad eandem lineam, identificantur in Deo sine distinctione virtuali: Sed ratio volitivi radicalis, vis proxima volendi, & ipsum velle, pertinent ad eandem lineam volitivam: Ergo sine distinctione virtuali inter se identificantur. Major constat ex dictis articulo præcedenti. Minor etiam patet, quia quælibet linea pertingit à prima potentia usque ad ultimum actum: Sed prima potentialitas lineæ volendi, est ratio volitivi radicalis, & ultimus ejus actus est ipsum velle actuale: Ergo illa pertinent ad eandem lineam.

E Respondeo negando Antecedens, ad cujus probationem, concessa Majori, nego Minorem. Ad probationem illius, nego etiam Minorem: nam esse radicaliter volitivum, non pertinet ad lineam volendi, quia prima radix ex qua oritur quod aliquid sit volitivum, est ipsa intellectualitas, hæc autem non pertinet formaliter ad lineam volendi, quia non respicit formaliter objectum talis lineæ, scilicet bonum sub ratione boni, sed potius ens sub ratione veri: unde linea volendi incipit à virtute proxima volitiva, & terminatur actu volitionis.